

5/2011

Lausuntoyhteenveto
äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä
”Nuorten ääni – aikuisten uurna”

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

5/2011

Lausuntoyhteenvedo
äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä
”Nuorten ääni – aikuisten uurna”

24.1.2011

Julkaisun nimi Lausuntoyhteenveto äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä "Nuorten ääni – aikuisten urna"

Tekijä Oikeusministeriö, Demokratia- ja kieliasioiden yksikkö

Oikeusministeriön julkaisu 5/2011
Mietintöjä ja lausuntoja

OSKARI numero OM 1/51/2010 **HARE numero** OM004:00/2010

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-110-4

URN URN:ISBN: 978-952-259-110-4
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-259-110-4>

**Asia- ja avain-
sanat** Äänioikeusikäraja, kunnallisvaalit

Tiivistelmä Lausuntokierros "Nuorten ääni – aikuisten urna" -mietinnöstä järjestettiin 8.9.2010 – 8.11.2010. Joillekin järjestöille annettiin pyydettyä lisäaikaa. Lausuntokierroksella annettiin yhteensä 49 lausuntoa. Lista lausunnon antaneista tahoista on yhteenvedon liitteenä.

Lausunnoissa suhtauduttiin yleisesti ottaen myönteisesti työryhmän työhön ja sen mietintöön; muutamat kriittiset kommentit koskien lähinnä työryhmän työn rajauksesta tulivat tutkijatahoilta. Ajatusta äänioikeusikärajan laskemisesta sekä puollettiin että vastustettiin monin eri perustein. Monessa lausunnossa esitettiin lisäselvitysten, erityisesti seurakuntavaalien tulosten tarkastelun tekemistä, ennen lopullista poliittista päätöstä. Useassa lausunnossa edellytettiin nuorten osallisuutta tukvien toimenpiteiden toteuttamista, mikäli äänioikeusikärajaa päätettäisiin laskea.

Eduskuntapuolueiden mielipiteet äänioikeusikärajan alentamisesta jakaantuivat. Keskusta, Vasemmistoliitto ja Vihreät ovat valmiita laskemaan ikärajaa, ainakin mikäli riittäviä tukitoimia nuorten osallistumiselle järjestetään, kun taas Kokoomus, Perussuomalaiset, Sosiaalidemokraattinen Puolue ja Ruotsalainen kansanpuolue ovat äänioikeusikärajan laskemista vastaan. Myös Kristillisdemokraatit suhtautuvat ikärajan laskemiseen varauksella. Yhteys vaalikelpoisuuden ja täysi-ikäisyyden välillä haluttiin kuitenkin pääasiassa säilyttää, mikäli asiasta lausuttiin – poikkeuksen teki ainoastaan RKP. Useassa lausunnossa myös nähtiin kokeiluluontoinen perustuslain muuttaminen kestävämmänä vaihtoehtona.

24.1.2011

Publikationens titel Sammandrag av utlåtandena om betänkandet "Ungas röst - vuxnas valurna" av arbetsgruppen för rösträttsåldern

Författare Justitieministeriet, Demokrati- och språkenheten

Justitieministeriets publikation 5/2011
Betänkanden och utlåtanden

OSKARI nummer OM 1/51/2010 **HARE nummer** OM004:00/2010

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-110-4

URN URN:ISBN: 978-952-259-110-4
Permanent adress <http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-259-110-4>

Sak- och nyckelord rösträttsålder, kommunalval

Referat Betänkandet "Ungas röst - vuxnas valurna" skickades ut på remiss 8.9.2010–8.11.2010. På begäran beviljades några organisationer förlängd tid för att lämna sitt utlåtande. Det inkom totalt 49 utlåtanden. En förteckning över remissinstanserna finns som bilaga till detta sammandrag.

I allmänhet förhöll remissinstanserna sig positivt till arbetsgruppens arbete och betänkande; några kritiska kommentarer beträffande främst begränsningen av arbetsgruppens arbete framfördes av forskare. Förslaget om att sänka rösträttsåldern både understöddes och motsattes av flera olika skäl. I flera utlåtanden föreslogs det att tilläggsutredningar, särskilt beträffande resultaten i församlingsvalet, ska göras innan det slutliga politiska beslutet fattas. I flera utlåtanden förutsattes det att övriga åtgärder för att stöda ungas delaktighet bör vidtas ifall ett beslut om att sänka rösträttsåldern fattades.

Riksdagspartiernas åsikter om sänkningen av rösträttsåldern var uppdelade. Centern, Vänsterförbundet och De Gröna är villiga att sänka rösträttsåldern, åtminstone ifall tillräckliga stödåtgärder för ungas deltagande ska ordnas, medan Samlingspartiet, Sannfinländarna, Socialdemokratiska Partiet och Svenska Folkpartiet motsätter sig sänkningen. Även Kristdemokraterna förhåller sig reserverat till sänkningen av åldersgränsen. De remissinstanser som överhuvudtaget yttrade sig om frågan ville dock huvudsakligen bevara sambandet mellan valbarhet och myndighet – SFP utgjorde det enda undantaget i denna fråga. I många utlåtanden ansågs det också att det är ett ohållbart alternativ att ändra grundlagen på försök.

SISÄLLYS

JOHDANTO	9
YLEISTÄ	10
1 KUNNALLISVAALIEN ÄÄNIOIKEUSIKÄRAJAN LASKEMINEN.....	10
1.1 Poliittiset puolueet ja muut yhdistykset.....	10
1.1.1 Poliittiset puolueet.....	10
1.1.2 Muut yhdistykset.....	10
1.2 Ministeriöt ja muut viranomaistahot.....	12
1.3 Tutkijat ja asiantuntijat.....	13
2 LISÄSELVITYKSET JA TUKITOIMET NUORTEN OSALLISTUMISEN KASVATTAMISEKSI.....	14
2.1 Poliittiset puolueet ja muut yhdistykset.....	14
2.1.1 Poliittiset puolueet.....	14
2.1.2 Muut yhdistykset.....	15
2.2 Ministeriöt ja muut viranomaistahot.....	15
2.3 Tutkijat ja asiantuntijat.....	16
LIITTEET	17

Oikeusministeriö
Demokratia- ja kieliainosyksikkö

LAUSUNTOYHTEENVETO ÄÄNIOIKEUSIKÄRAJATYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ ”NUORTEN ÄÄNI – AIKUISTEN UURNA”

Oikeusministeriön asettaman äänioikeusikärajatyöryhmän tehtävänä on ollut selvittää edellytyksiä äänioikeusikärajan alentamiselle 16 vuoteen kunnallisvaaleissa. Muistiossa on myös arvioitu, miten äänioikeusikärajan alentamista kunnallisvaaleissa voitaisiin käytännössä kokeilla ja mitä lainsäädännön muutoksia kokeilu vaatisi. Lisäksi muistiossa käsitellään mahdollisen kokeilun kustannuksia ja kokeilun arviointia. Keskeisenä näkökulmana on valtioneuvoston helmikuussa 2010 tekemän, demokratian edistämistä koskevan periaatepäätöksen mukaisesti ollut nuorten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien sekä demokratiakasvatuksen vahvistaminen. Äänioikeusikärajan muuttaminen on ennen muuta poliittinen päätös, eikä työryhmä näin ollen ole ottanut kantaa äänioikeusikärajan alentamisen puolesta tai vastaan.

Lausuntokierros ”Nuorten ääni – aikuisten urna” -mietinnöstä järjestettiin 8.9.2010 – 8.11.2010. Joillekin järjestöille annettiin pyydettäessä lisää aikaa. Lausuntokierroksella annettiin yhteensä 49 lausuntoa. Lista lausunnon antaneista tahoista on yhteenvedon liitteenä. Avoin kansalaiskeskustelu järjestettiin Otakantaa.fi-keskustelufoorumilla kahteen kertaan, aikavälillä 8.6.–15.8. ja 27.10.–15.11.2010, sekä Kerrokantasi.fi-testiympäristössä 16.11.–1.12.2010. Keskusteluihin osallistui yhteensä 54 nimimerkkiä. Kansalaiskeskustelujen yhteenvedo on tämän yhteenvedon liitteenä. Nuorille suunnatussa verkkodemokratiapalvelussa Aloitekanavassa äänestysikärajan laskemista ja nuorten muun yhteiskunnallisen osallistumisen tukemista kommentoi 64 nuorta ympäri Suomea. Aloitekanavan palautteen yhteenvedo on myös tämän yhteenvedon liitteenä.

Lausunto oli mahdollista antaa vapaamuotoisesti joko kirjallisena tai sähköisenä. Lausuntokierros oli avoin ja siitä tiedotettiin valtionhallinnon Otakantaa.fi-keskustelufoorumilla, jossa aiheesta järjestettiin myös yleinen kansalaiskeskustelu. Ministeriöille, rekisteröidyille puolueille ja joukolla kansalaisjärjestöjä lähetettiin suoraan lausuntopyynnöt, minkä lisäksi tieto käynnistyneestä lausuntokierroksesta välitettiin oikeusministeriön demokratian vastualueen ylläpitämälle ”Kansalaisyhteiskuntafoorumi”-jakelulistalle, johon järjestöt ja kansalaisyhteiskuntakysymyksistä kiinnostuneet muut toimijat ovat voineet ilmoittautua.

Lausuntokierroksella annetut lausunnot ovat luettavissa valtion hankerekisteri HAREsta, osoitteesta

http://www.hare.vn.fi/mAsiakirjojenSelailu.asp?h_iId=16222&a_iId=160745.

Kansalaiskeskustelun kommentit ovat luettavissa Otakantaa.fi- ja Kerrokantasi.fi-verkkopalvelujen arkistosta (<http://www.otakantaa.fi> ja <http://www.kerrokantasi.fi>) sekä Aloitekanavan Internet-sivulta (<http://www.aloitekanava.fi>).

YLEISTÄ

Suurin osa lausuntokierroksen kommenteista kirjallisissa lausunnoissa otti kantaa kuntavaalien äänioikeusikärajan alentamisen puolesta tai sitä vastaan. Lisäselvityksiä ja seurakuntavaalien äänioikeusikärajakokeilun tuloksien seuraamista esitettiin useassa lausunnossa. Lisäksi monessa lausunnossa esitettiin toimenpiteitä tehtäväksi nuorten äänestysaktiivisuuden tukemiseksi esimerkiksi koulujen demokratiakasvatusta lisäämällä. Tässä lausuntoyhteenvedossa esitellään tiivistetysti lausuntopalaute edellä mainitussa asijärjestyksessä ryhmiteltynä lausunnon antaneiden tahojen mukaan. Osa palautteesta toistui hyvin samanlaisena useissa lausunnoissa. Näiltä osin yksittäisiä lausujia ei ole mainittu, vaan palautteesta puhutaan yleisemmässä mielessä. Verkossa järjestetyistä kansalaiskeskusteluista saatu palaute esitetään liitteissä.

1 Kunnallisvaalien äänioikeusikärajan laskeminen

Lausunnoissa suhtauduttiin yleisesti ottaen myönteisesti työryhmän työhön ja sen mientöön; muutamat kriittiset kommentit lähinnä työryhmän työn rajauksesta tulivat tutkijatahoilta. Ajatusta äänioikeusikärajan laskemisesta sekä puollettiin että vastustettiin monin eri perustein. Monessa lausunnossa esitettiin lisäselvitysten, erityisesti seurakuntavaalien tulosten tarkastelun, tekemistä ennen lopullista poliittista päätöstä ja lisäksi useassa lausunnossa edellytettiin muiden nuorten osallisuutta tukevien toimenpiteiden toteuttamista, mikäli äänioikeusikärajaa päätettäisiin laskea.

1.1 Poliittiset puolueet ja muut yhdistykset

1.1.1 Poliittiset puolueet

Eduskuntapuolueet olivat äänioikeusikärajan laskemisen suhteen enemmän kielteisellä kuin myönteisellä kannalla. Keskusta, Vasemmistoliitto ja Vihreät ovat valmiita laskemaan ikärajaa, ainakin mikäli riittäviä tukitoimia nuorten osallistumiselle järjestetään, kun taas Kokoomus, Perussuomalaiset, Sosiaalidemokraattinen Puolue sekä Ruotsalainen kansanpuolue ovat äänioikeusikärajan laskemista vastaan. Myös Kristillisdemokraatit suhtautuivat ikärajan laskemiseen varauksella. Yhteys vaalikelpoisuuden ja täysikäisyyden välillä haluttiin kuitenkin pääasiassa säilyttää, mikäli asiasta lausuttiin – poikkeuksen teki ainoastaan RKP. Useassa lausunnossa myös nähtiin kokeiluluontoinen perustuslain muuttaminen kestävämmänä vaihtoehtona.

Keskusta näkee äänioikeusikärajan laskemisen kuntavaaleissa edistävän nuorten osallistumista lähidemokratiaan ja sitä kautta laajempaan poliittiseen päätöksentekoon ja puoltaa ikärajan laskemista 16 vuoteen vuoden 2016 kunnallisvaaleihin mennessä. *Vasemmistoliitto* pitää esimerkiksi 15-vuotiaiden verovelvollisuutta, 18-vuotiaiden muita korkeampaa äänestysaktiivisuutta ja aikaisen äänestysmahdollisuuden yhteiskunnallista syrjäytymistä ehkäisevää vaikutusta ikärajan laskemista puoltavina tekijänä. Vasemmistoliitto puoltaa äänioikeusikärajan laskemista, mikäli tukitoimia nuorten tietämyksen ja kiinnostuksen lisäämiseksi toteutetaan. Äänioikeuden ollessa tärkeä perustuslaillinen

instituutio, Vasemmistoliitto ei pidä sen kokeiluluontoisuutta oikeana tapana. *Vihreät* puolestaan katsoo, että nuoria koskevissa kysymyksissä valtaa ja vastuuta on annettava nuorille itselleen ja toteaa kunnallisvaalien ratkaisevan monia nuoria koskevien keskeisten peruspalveluiden päättäjät. Näin ollen *Vihreät* kannattaa äänioikeusikärajan laske-
mista.

Kokoomus vastustaa äänioikeusikärajan laskemista kunnallisvaaleissa ja haluaa säilyttää äänioikeuden yhteyden vaalikelpoisuuteen ja täysi-ikäisyyteen. Sen mukaan yksiselitteistä tai laajaa kannatusta äänioikeusikärajan laskemiselle ei ole, eikä se olisi oikea tapa lisätä nuorten äänestysaktiivisuutta. Perussuomalaisen mukaan äänioikeutta ei tulisi erottaa yleisestä täysi-ikäisyydestä, ja äänioikeusikärajan tulisi olla sama kaikissa Suomessa järjestetyissä julkisissa vaaleissa. *SDP* toteaa, ettei ole perusteltua irrottaa äänioikeutta vaalikelpoisuudesta tai täysi-ikäisyydestä. Se pitää perusteltuna, että yhteiskunnallista valtaa käyttävät lähtökohtaisesti itsestään vastuussa olevat ihmiset. Äänioikeusikärajan tulisi *SDP*:n mukaan olla yhtenäinen kaikissa eri vaaleissa. *RKP* ei pidä äänioikeusikärajan alentamista luotettavana keinona varmistaa äänestysaktiivisuutta. Se myös huomauttaa, että nuoret itse ovat skeptisiä ikärajan laskemisen suhteen. *RKP* toteaa kuitenkin, että mikäli äänioikeusikärajaa lasketaan, tulisi myös vaalikelpoisuuden ikärajaa laskea. *Kristillisdemokraattien* mielestä nuorten riittävästä kypsyudesta äänestää ei ole olemassa yksiselitteistä tietoa, eikä laajaa kannatusta ikärajan laskemiselle ole edes nuorten itsensä keskuudessa. Äänioikeusikärajan laskeminen saattaisi kuitenkin *KD*:n mukaan kannustaa nuoria yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Eduskuntapuolueiden lisäksi lausunnon antoivat kaksi muuta rekisteröityä puoluetta. *Suomen Kommunistinen Puolue* suhtautuu myönteisesti kokeiluun äänioikeusikärajan laskemisesta nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen näkökulmasta. *Kommunistinen Työväenpuolue* katsoo taloudellisen itsenäisyyden olevan saavutettavissa vasta 16 ikävuotta korkeammassa iässä, joten *KTP* vastustaa ajatusta alentaa äänioikeusikärajaa.

1.1.2 Muut yhdistykset

Lausunnon antaneista yhdistyksistä yhdeksän (9) puoltaa äänestysikärajan laskemista kunnallisvaaleissa, useimmiten siksi, että 16-vuotiailla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä ja verorahojensa käyttöön. Nuorten katsottiin olevan kunnallispalveluiden ahkeria käyttäjiä ja heille haluttiin antaa vaikutusvaltaa asioista, joista he myöhemmin aikuisina kantavat seuraukset. Tällöin myös nuorten näkemysten painoarvo nousee päätöksenteossa. Useassa lausunnossa todettiin suomalaisten nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen olevan kansainvälisesti vertailtuna kärkitasoa. Vaalikelpoisuuden erottamista äänioikeudesta tässä yhteydessä pidettiin yhdistysten lausunnoissa mielekkäänä. Asian pikaista käsittelyä jo tämän eduskunnan aikana toivottiin myös monessa lausunnossa, jotta muutos saataisiin jo 2012 vuoden kunnallisvaaleihin.

Muutamassa lausunnossa esitettiin, että muutos tulisi tehdä pysyvästi kokeilun sijaan (*MLL*, *Pääkaupunkiseudun ateistit*), mutta kokeilua myös kannatettiin (*Vanhempainliitto*). Huomautettiin, ettei yhteiskunnallinen tietotaso ole äänioikeuden kriteeri aikuisilla äänestäjillääkään (*Nuorisovaltuustojen liitto Nuva*), ja että ikärajan alentaminen olisi viesti nuorten huomioimisesta yhteiskunnallisessa heitä itseään koskevassa keskustelussa.

sa (Allianssi). Allianssi lisäksi huomauttaa, ettei nuorten varjovaalien tai kansainvälisten kokemusten perusteella ole syytä pelätä esitettyä poliittisten ääri liikkeiden suosion kasvua erityisesti ikärajaa laskettaessa.

Äänioikeusikärajan laskemista vastustavia lausuntoja antoi kaksi (2) yhdistystä. Äänioikeusikärajan erottamista yleisestä täysi-ikäisyydestä vastustettiin ja ikärajan laskemista pidettiin huonona keinona lisätä äänestysaktiivisuutta. *Kuntaliitto* suhtautuu kokeiluun kriittisesti. Sen lausunnon mukaan on syytä harkita, onko kuntavaalien asettaminen eri asemaan muiden yleisten vaalien kanssa perusteltua. Kuntaliiton mukaan mikäli äänestysikärajaa lähdetään alentamaan, se tulisi tehdä kaikissa vaaleissa, mukaan lukien valtiolliset vaalit. Kuntaliitto ei kuitenkaan pidä äänioikeusikärajan ja täysi-ikäisyyden erottamista toisistaan perusteltuna. Myöskin ikärajan kokeileminen osassa Suomen kunnista ja väliaikaisesti olisi Kuntaliiton mukaan yhdenvertaisuuden kannalta mahdotonta.

Punainen Risti nostaa esille sen, että osallistumismahdollisuuksien takaaminen on olennainen osa yhteiskuntarauhan ylläpitämistä, mutta nuorille voidaan luoda vaikuttamismahdollisuuksia myös poliittisen järjestelmän ulkopuolella. SPR ei kuitenkaan ota suoraan kantaa ikärajan alentamiseen. Myöskään Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY tai Kirkkohallitus eivät suoraan lausu ikärajan laskemisesta, vaikka Kirkkohallitus näkeekin monia yhtäläisyyksiä kunnallisvaalien äänioikeusikärajaa koskevan keskustelun ja seurakuntavaalien hiljattain alennetun äänioikeusikärajan välillä.

1.2 Ministeriöt ja muut viranomaistahot

Ministeriöt näkivät äänioikeusikärajan laskemisen ennen kaikkea poliittisena päätöksenä, eivätkä siten ottaneet kantaa sen laskemisen puolesta tai sitä vastaan. Sen sijaan lausunnoissa kiinnitettiin huomiota mahdollista laskemista seuraaviin tukitoimiin, eivätkä ministeriöiden näkemykset tässä merkittävästi eronneet toisistaan. *Opetus- ja kulttuuriministeriö* katsoo, että nuorten kiinnittymistä edustuksellisen demokratiaan on hyvä tukea jo ennen kuin nuori muuttaa kotikunnastaan toiselle paikkakunnalle ja että äänioikeusikärajan laskeminen voitaisiin nähdä tällaisena ratkaisuna. OKM ei myöskään pidä mielekkäänä toteuttaa ikärajan laskua kokeiluluontoisena, vaan pitää pysyvää ratkaisua parempana jos ikärajaa päätetään laskea. *Puolustusministeriö* näkee äänioikeusikärajan laskemisen ratkaisuvaihtoehtona demokratiakehityksen tukemiseksi ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, mutta pitää siitä mahdollisesti seuraavaa yhteiskunnalle vahingollista yleisen äänestysprosentin alenemista huolellisen harkinnan arvoisena uhkatekijänä. *Sosiaali- ja terveysministeriö* toteaa, että alaikäiselle on jo nykyisessä lainsäädännössä annettu oikeuksia ja velvollisuuksia monissa hänen henkilöään koskettavissa ja läheisiin ihmissuhteisiinsa merkittävästi vaikuttavissa asioissa. Lisäksi STM pitää erittäin tärkeänä laaja-alaista arviointia ja nuorten itsensä haastattelemista, kuten myös mahdollisen kokeilun tarkoituksenmukaisen pituuden arvioimista. *Työ- ja elinkeinoministeriö* huomauttaa äänioikeusikärajan laskeneen historiassa asteittain samanaikaisesti nuorten itsenäistymisen aikaistumisen kanssa samalla kuin yhteiskunnallinen tieto on tullut helpommin saataville. TEMin mukaan keskustelua ja asian selvittämistä on syytä jatkaa.

Muiden viranomaistahojen kannanotot vaihtelevat jonkin verran. Osa lausunnoista ottaa suoraan kantaa äänioikeusikärajan laskemisen puolesta kun taas osa esittää vain yleisiä mielipiteitä asiasta. *Lapsiasianvaltuutettu* pitää äänioikeusikärajan pysyvää alentamista lapsen oikeuksien ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisen kannalta aiheellisenä. Lapsiasianvaltuutetun toimiston yhteydessä toimiva, 12–18 vuotiaista lapsista ja nuorista koostuva neuvontaryhmä pitää myös epäoikeudenmukaisena, että työssäkäyvät nuoret ovat verovelvollisia mutta eivät voi päättää verovarojen käytöstä. *Tietosuojavaltuutetun* lausunnossa todetaan, että asiassa on kyse kannatettavan kansalaisaktiivisuuden lisäämisestä, joka voitaisiin toteuttaa nykyisten tietosuojasäännösten nojalla turvallisesti. *Valtion nuorisasian neuvottelukunta Nuora* asettuu äänioikeusikärajan laskemisen kannalle katsoen, että nuorille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa oman kuntansa asioihin juuri silloin, kun he ovat kuntapalvelujen käyttämisessä eniten kiinni.

Opetushallitus pitää perinteisesti järjestettyjä varjovaaleja hyvänä tapana nuorille harjoitella äänestyskäyttäytymistä ja suhtautuu varauksella äänioikeusikärajan laskemiseen todeten sen vaativan tarkkaa pohdintaa nuorten iästä ja kypsyydestä. *Vantaan kaupunki* ei ota suoraan kantaa ikärajan laskemiseen vaan toivoo lisäselvityksiä, huomauttaen etteivät ulkomaisetkaan kokeilutulokset ole kovin pitkältä aikaväliltä. Kaupungin lausunnon liitteenä olevassa Vantaan nuorisovaltuuston lausunnossa puolletaan tosin äänioikeusikärajan alentamista.

1.3 Tutkijat ja asiantuntijat

Tutkijoiden lausuntopalautteessa todettiin useampaan kertaan, että äänioikeusikärajan laskemista ei voi toteuttaa kokeiluluontoisena. Vain osan Suomen kunnista kattava kokeilu nähdään kansalaisten yhdenvertaisuutta loukkaavana ja perustuslain muutosprosessi taas liian raskaana, jotta sitä voisi kokeiluluontoisesti muuttaa. Äänioikeusikärajan ja vaalikelpoisuuden yhteys haluttiin useammassa lausunnossa säilyttää, kuten myöskin niiden yhteys täysi-ikäisyyteen.

Ajatuspaja e2 kannattaa äänioikeusikärajan laskemista, koska nuoret maksavat veroa ja ovat rikosoikeudellisessa vastuussa jo 16-vuotiaina. Akatemiatutkija, VTT Åsa Bengtsson katsoo äänestysaktiivisuuden lisääntymisen puoltavan ikärajan laskemista, mutta ehdottaa eduskuntavaaleja muutokselle otollisempaan paikkaan. Tutkimusjohtaja, VTT Kimmo Grönlund muistuttaa, että tulevaisuuden yhteiskunta rakentuu tasa-arvoisten kansalaisten keskustelussa heidän iästään riippumatta. Nuorisotutkimusverkosto puolestaan asettuu pitämään äänioikeusikärajan alentamista mielekkäänä, jos muutos liitetään kattaviin toimiin nuorten yhteiskunnallisen toimijuuden vahvistamiseksi. Lehtori Sakari Suutarinen toteaa Suomen toimineen historiallisesti kansainvälisen kehityskulun kärjessä ja pitävänsä perusteltuna Suomen ottaa alennettu ikäraja käyttöön muissakin kuin kuntavaaleissa – alentaminen olisi hänen mukaansa lisäksi selkeä viesti halusta kohentaa nuorten asemaa.

Professori Lauri Karvonen katsoo, etteivät riittävän painavat syyt puolla äänioikeusikärajan laskemista: raportin esittämät argumentit ikärajan laskemiselle ovat enemmän arvailuja kuin faktoja ja selkeä enemmistö kansalaisista suhtautuu skeptisesti ikärajan

laskemiseen. Ministeri Lauri Tarastin mukaan looginen yhteys vaatii sekä kaikkien yleisten vaalien, että äänioikeus-, vaalikelpoisuus- ja täysivaltaisuusikärajojen tarkastelusta yhtenä kokonaisuutena. Hän esittääkin lisätutkimuksia siitä, voitaisiinko kaikki kolme ikärajaa laskea 17 ikävuoteen kautta maan.

2 Lisäselvitykset ja tukitoimet nuorten osallistumisen kasvattamiseksi

Lausunnot olivat yksimielisiä nuorten demokratiakasvatuksen ja muiden nuorten yhteiskunnallista osallistumista tukevien toimien tarpeellisuudesta, riippumatta lausunnon esitetystä kannasta äänioikeusikärajan laskemiseen. Useammassa launnossa myönteinen kanta äänioikeusikärajan laskemiseen esitettiin ehdollisena riittävästä tukitoimista ja monissa launnoissa lausutaan laajasti tukitoimista, joita yhteiskunnassa voitaisiin toteuttaa. Pelkän äänioikeusikärajan laskemisen pelätään laskevan äänestysaktiivisuutta, mikäli nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan ei muilla tavoin tueta.

Useassa launnossa toivotaan vielä tehtävän lisäselvityksiä ennen lopullisen päätöksen tekemistä. Toisaalta launnoissa, joissa toivotaan ikärajan laskemisen toteutuvan jo vuoden 2012 kunnallisvaaleissa, ollaan ilmeisen tyytyväisiä jo tehtyihin selvityksiin.

2.1 Poliittiset puolueet ja muut yhdistykset

2.1.1 Poliittiset puolueet

Eduskuntapuolueista myönteisesti suhtautuvat puolueet toteavat poikkeuksetta ikärajan laskun vaativan kansalaistaitojen opetuksen tuntuva lisäämistä. *Keskusta* ehdottaa kansalaistaitojen lisäämistä kaikilla koulutuksen asteilla. *Vasemmistoliitto* peräänkuuluttaa myös demokratiakasvatuksen tuntuva lisäämistä ja liittää siihen myös aktuaalisen kouludemokratian lisäämisen. Äänestäminen tulee lausunnon mukaan kytkeä kasvatuksellisesti osaksi toisen asteen koulutusta. *Vihreiden* mukaan demokratiakasvatusta tulee toteuttaa useista lähtökohdista opettaen kansalaisten aktiivista toimintaa ja osallistumisen taitoja. Muun muassa kouluarjessa äänestämisen outouden ja äänestämiskynnyksen poistamiseen kohdistuvat käytännöt ja oppituntisisällöissä poliittisen tulkinnan taitojen sekä poliittisen puhekuulttuurin opettaminen ovat Vihreiden kannattamia toimenpiteitä.

Äänioikeusikärajan laskemiseen kielteisesti suhtautuvissa puolueiden launnoissa katsotaan pääsääntöisesti demokratiakasvatuksen riittävän nuorten äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi. *Kokoomus* pitää demokratialle tärkeänä, ettei äänestyspäätös synny vaillinaisista tai jopa virheellisistä mielikuvista, joten sekä kouluissa että kotona tulisi panostaa yhteiskunnalliseen valveutumiseen. Kansalaiskasvatus ja nuorisovaltuustot ovat Kokoomuksen mukaan tehokkaampia keinoja nuorten äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi. *Sosiaalidemokraattinen Puolue* pitää kansalaisuuteen kasvattamista peruskoulutuksen yhtenä keskeisenä tehtävänä ja esittää panostusta yhteiskuntaoppiin erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa. Myös koulujen avaaminen yhteiskunnallisille vaikuttajille voisi SDP:n mielestä aktivoida nuoria, kuten myös oppilaskuntien ja nuorisovaltuustojen

vahvistamisen. Myös *Ruotsalainen kansanpuolue* painottaa yhteiskuntaopetuksen tärkeyttä, jotta kaikilla oppilailla opintolinjavalinnastaan huolimatta olisi riittävät tiedot yhteiskunnassa toimimiseen. RKP pitää myös oppilaskuntatoimintaa kannatettavana. Kristillisdemokraatit toivoo erityistä huomiota kiinnitettävän ammattikouluissa olevien nuorten yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen kehittymiseen.

Suomen kommunistinen puolue pitää myös oppilaskuntatoiminnan, nuorisovaltuustojen ja muiden nuorten vaikuttamismahdollisuuksien kehittämistä tärkeänä.

Lisäselvityksien suhteen useammassa poliittisten puolueiden lausunnossa ehdotetaan evankelis-luterilaisen kirkon syksyn 2010 seurakuntavaalien seuraamista ja niistä saatavien tulosten huomioon ottamista. Seurakuntavaaleihin viittaavat lausunnoissaan Keskuksista, Vihreät ja SDP.

2.1.2 Muut yhdistykset

Yhdistysten lausunnoissa toivottiin laajasti demokratiakasvatuksen lisäämistä koulutusjärjestelmässä. Myös oppituntien ulkopuolista nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä esimerkiksi oppilaskuntatoimintaa vahvistamalla esitettiin useassa lausunnossa. *Ammattiin opiskelevat – SAKKI* ehdottaa nuorten päätöksentekomahdollisuuksien kehittämistä asuin- ja opiskelupaikkakunnalla tunnustamalla paitsi oppilaskuntien, myös nuorisovaltuustojen asema vahvemmin. SAKKIn mukaan myös kouluja ja oppilaitoksia pitäisi avata tuomalla arjen vaikuttamista kouluympäristöön. *Mannerheimin lastensuojeluliitto* esittää oppilaskuntatoiminnan ulottamista kaikkiin kouluihin niin, ettei sen järjestäminen olisi enää riippuvainen opetuksen järjestäjän päätöksestä. MLL esittää myös nuorisolain kirjauksien vahvistamista. *Suomen lukiolaisten liitto* toivoo poliittisten puolueiden näkemysten tasapuolista esiintuomista yhteiskuntaopin opetuksessa. *Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi* toivoo puolestaan yhteiskuntaopin aikaistamista ja kokonaisvaltaista monipuolistamista. Allianssi toivoo myös politiikan kielen kansantajuistamista. *Suomen Punainen Risti* pitää tärkeänä vapaaehtoistoiminnan sisällyttämistä osaksi koulujen opetusohjelmia. *Suomen vanhempainliitto* pitää tarpeellisena pohtia keinoja, joilla vanhempia kannustetaan käymään nykyistä aktiivisemmin yhteiskunnallista keskustelua lastensa kanssa.

Lisäselvityksiä ei yhdistysten lausunnossa esitetty.

2.2 Ministeriöt ja muut viranomaistahot

Kaikkien lausunnon antaneiden ministeriöiden lausunnoissa esitettiin lisäselvitysten tekemistä. *Opetus- ja kulttuuriministeriö* toteaa, että mahdollisia tukitoimia nuorten politiikkatietämyksen ja yhteiskunnallisen osallistumisen edistämiseksi tarkastellaan osana normaalia tutkinto- ja opetussuunnitelmaprosessia jos ikärajaa päätetään alentaa. *Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö* puolestaan toivoo mahdollisen kokeilun aikana ennakköäänestyspaikkojen tai kiertävän ennakköäänestämismahdollisuuden järjestämistä kouluissa ja mahdollisuuksien mukaan muissa paikoissa, joissa nuoria säännönmukaisesti tavataan. Tukitoimien suhteen STM katsoo, että kunnallisvaalien äänioikeusikärajan

alentaminen vaatisi nuorten äänestämiskypsyyteen kasvamisen, äänestämismotivaation ja itse äänestämisen suunnitelmallista tukemista ja ohjaamista. Vaaliedottaminen tulisi STM:n mukaan kohdistaa kattavasti eri nuorisoryhmiin kuten maahanmuuttajanuoriin ja muualla kuin kotikunnassaan asuviin nuoriin. Tukitoimien kehitystyössä tulisi ministeriön mukaan ottaa huomioon vanhempien ja kotien kanssa tehtävä yhteistyö sekä päivähoidon kasvatuksellinen merkitys.

Muista viranomaisista *lapsiasiainvaltuutettu* katsoo, että kansalais- ja demokratiakasvatuksen tulee alkaa jo varhaiskasvatuksen piirissä ja jatkaa keskeytymättömänä perusopetuksessa. Opetuksen sisältöjen lisäksi tämän pitäisi näkyä myös lasten ja nuorten lisääntyneenä mahdollisuutena vaikuttaa koulujensa arkeen. Opetushallitus pitää oppilaitosten kansalaiskasvatuksen ohella tärkeänä mahdollisuutta kiinnittää myös nuorisotyö ja kansalaisyhteiskunta nuorten äänestämistä tukevaan työhön, koska nämä tavoittavat myös sellaiset nuoret, jotka eivät ole koulutusjärjestelmän piirissä. *Vantaan kaupunki* ei pidä esitettyä kiertävien äänestämipaikkojen järjestämistä mahdollisena tai kustannuksien valossa perusteltuna ja pitää riittävänä sitä, että nuorilla olisi aikuisten kanssa yhtäläinen mahdollisuus äänestää muissa kunnallisissa ennakkoäänestyspaikoissa. *Valtion nuorisoasian neuvottelukunta Nuora* pitää välttämättömänä monia erilaisia mutta yhtäaikaista toimia äänioikeusikärajan laskemiseksi. Lapsille ja nuorille tulisi Nuoran mukaan tarjota osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia niin oppiaineiden sisällä kuin esimerkiksi oppilaskuntatoiminnan avulla ja kouluja tulisi avata poliittisille vaikuttajille. Myöskin yhteiskunnallisista asioista käytettävän kielen tulisi Nuoran mukaan selkeytyä.

2.3 Tutkijat ja asiantuntijat

Tutkijatahoista ministeri Lauri Tarasti katsoi äänioikeustyöryhmän raportin olevan riittämätön päätösten tekemiseksi ja esitti lisätutkimusten tekemistä. Nuorisotutkimusverkoston lausunnossa kannatettiin sen sijaan äänestysikärajakysymykseen liittyvän tutkimus- ja kehittämistyön yleisempää vahvistamista. Muissa tutkija- tai asiantuntijalausunnoissa ei lausuttu lisäselvitysten tarpeesta.

Liite 1

Lista lausunnon antaneista tahoista

Lausujista on käytetty virallisia suomenkielisiä lyhenteitä tai nimen lyhyempää muotoa, jos sellainen on olemassa. Käytetyt lyhenteet ovat suluissa nimen perässä, jollei lyhenne ole osa lausujan koko nimeä. Kursivoidut tahot ilmoittivat, etteivät lausu asiasta.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM)

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM)

Puolustusministeriö (PLM)

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)

Sisäasiainministeriö (SM)

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)

Valtioneuvoston kanslia (VNK)

Ympäristöministeriö (YM)

Lapsiasiavaltuutettu

Opetushallitus (OPH)

Pirkanmaan vaalipiirilautakunta

Tasa-arvovaltuutettu

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Tietosuojavaltuutetun toimisto (Tietosuojavaltuutettu)

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta (Nuora)

Vantaan kaupunki – kaupunginhallitus (Vantaa)

Vähemmistövaltuutetun toimisto (Vähemmistövaltuutettu)

Kansallinen Kokoomus r.p. (Kokoomus)

Kommunistinen Työväenpuolue – Rauhan ja Sosialismin puolesta r.p. (KTP)

Perussuomalaiset r.p.

Suomen Keskusta r.p. (Keskusta)

Suomen kommunistinen puolue r.p. (SKP)

Suomen Kristillisdemokraatit (KD) r.p.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p. (SDP)

Svenska folkpartiet i Finland r.p. (RKP)

Vasemmistoliitto r.p.

Vihreä liitto r.p. (Vihreät)

Ammattiin Opiskelevat – SAKKI ry.
Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf.
Kuntaliitto ry.
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry. (MLL)
Pääkaupunkiseudun ateistit ry.
Sosiaali- ja terveystyöjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.
Suomen evankelis-luterilainen kirkko – kirkkohallitus (Kirkkohallitus)
Suomen liikunta ja urheilu SLU ry.
Suomen Lukiolaisten Liitto ry. (SLL)
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – Nuva ry.
Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
Suomen Partiolaiset ry. (Partio)
Suomen Punainen Risti (SPR)
Suomen Vanhempainliitto ry.

Ajatuspaja e2

Akademiforskare, docent Åsa Bengtsson (Statskunskap, Åbo Akademi)
Forskningschef, docent Kimmo Grönlund (Samforsk, Institutet för samhällforskning, Åbo Akademi)
Professor, PD Lauri Karvonen (Statskunskap, Åbo Akademi)
Nuorisotutkimusseura ry. – Nuorisotutkimusverkosto
Dosentti, lehtori Sakari Suutarinen (Jyväskylän yliopisto)
Ministeri Lauri Tarasti
Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Lisäksi Otakantaa.fi-keskusteluun osallistui 46 nimimerkkiä ja Aloitekanavan kautta palautetta antoi 64 nuorta.

Liite 2

Oikeusministeriö
Demokratia- ja kieliasioiden yksikkö
Eetu Karppanen ja Tero Suoniemi
3.12.2010

Yhteenveto kansalaiskeskustelusta ”Onko 16 vuotta riittävä ikä kunnallisvaaleissa äänestämiseen?” Otakantaa.fi-verkkopalvelussa 8.6.–15.8. ja 27.10.–15.11.2010 ja Kerrokantasi.fi-testiympäristössä 16.11.–1.12.2010.

TAUSTA

Keskustelu äänestysikärajan laskemisesta kunnallisvaaleissa käytiin Otakantaa.fi-foorumilla ensimmäisen kerran kesä-elokuussa ja toisen kerran loka-marraskuun aikana. Kerrokantasi.fi-testiympäristössä keskustelua käytiin marraskuun aikana. Keskustelu liittyy oikeusministeriössä asetetun työryhmän tavoitteisiin selvittää, millaisia muutoksia ja haasteita kunnallisvaalien äänestysikärajan laskeminen 16 vuoteen aiheuttaisi. Työryhmän valmisteleva arvomuistio luovutettiin ministeri Tuija Braxille kesäkuussa 2010.

Keskusteluun johdattelevat kysymykset molemmissa verkkoalustoissa olivat:

1. Onko 16 vuotta riittävä ikä kunnallisvaaleissa äänestämiseen?
2. Millä perusteilla äänestysikärajan laskeminen olisi kannatettavaa? Mitkä seikat puolestaan puoltavat nykyisen 18 vuoden iän säilyttämistä?
3. Miten nuorten äänestämistä ja yhteiskunnallista osallistumista voisi mielestäsi tukea?

YHTEENVETO

Nuorten aktivoituminen

Keskustelun keskeisimmäksi äänestysikärajan laskua puoltavaksi näkökulmaksi nousi nuorten yhteiskunnallinen aktivoittaminen. Mikäli äänestysikäraja laskettaisiin 16 vuoteen, olisi se useamman keskustelijan mielestä ratkaisu nuorten usein koettuun passiivisuuden yhteiskunnallisissa asioissa. Muun muassa nimimerkki *nuorisossa tulevaisuus* muistutti, että sekä peruskouluissa että toisen asteen koulutuksessa on tärkeää lisätä nykyistä enemmän demokratiakasvatusta ja yhteiskunnallisten aineiden määrää opetussuunnitelmassa. Nimimerkki *Emeritus* peräänkuulutti voimakkaita toimia nuorten yhteiskunnallisen tietotaidon lisäämiseksi, jolloin äänioikeusikärajaakin voisi harkita alennettavan. Emerituksen vaadetta myös kannatettiin useammassa kommentissa.

Keskustelussa painotettiin myös sitä, että mikäli nuorten yhteiskunnallisen passiivisuuden eteen ei saada ratkaisuja, siitä muodostuu mahdollisesti ongelmia demokratian to-

teutumisen kannalta tulevaisuudessa. Kuten varttuneempien äänestäjien, myös nuorten olisi hyvä päästä vaikuttamaan itseään koskeviin päätöksiin.

Nuorten kypsyys äänestäjinä

Yleisin argumentti äänestysikärajan laskemista vastaan oli käsitys nuorten kypsyymättömyydestä äänestäjinä, vaikka myös eriäviä mielipiteitä ilmeni. Muun muassa nimimerkki *Agakonna* katsoi nykynuorten olevan kypsiä osallistumaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Samaten ilman nimimerkkiä kirjoittanut keskustelija korosti sitä, etteivät monet aikuisetkaan ole kykeneviä analyttiseen ajatteluun nelikymppisinäkään ja heillä on silti äänioikeus. Useamman keskustelijan mielestä nuorilla ei kuitenkaan ole riittävästi elämäkokemusta eikä yleistä tietämystä kelvatakseen äänestäjiksi. Muun muassa nimimerkki *hp* piti todennäköisenä, että erilaiset poliittiset ääriliikkeet saavat lisää kannatusta, koska ne oletettavasti vetoavat nuoriin perinteisiä puolueita tehokkaammin. Jotkut keskustelijoista olivat myös huolissaan nuorten itsensä puolesta ja siitä, että heille annetaan liikaakin vastuuta. Keskeisenä ajatuksena oli antaa nuorten olla nuoria. *Kokemuksen ääni* -nimimerkillä vastannut kirjoittaja katsoi, että nuorten yhteiskunnallista aktiivisuutta voidaan tukea myös ohjaamalla heitä vaikuttamaan esimerkiksi kunnan nuorisovaltuustossa, jossa nimenomaan käsitellään nuorisoa koskevia asioita, mutta äänestämiseen he ovat kuitenkin liian kypsyymättömiä.

Äänestäminen ihmisoikeuskysymyksenä

Muutama keskustelijoista oli sitä mieltä, että yhteiskunnallisten oikeuksien ja vastuiden tulee olla yhteensopivia. Eräs keskustelijoista piti erikoisena äänestysikärajan laskemista ilman, että samalla annettaisiin alle 18-vuotiaille oikeus asettua ehdolle. Samoin esitettiin, että äänestysoikeus tulisi olla kaikilla syntyperäisillä suomalaisilla ikään katsomatta. Myös huomautettiin, että nuoret eivät pääosin maksa veroja, joten heidän ei tulisi myös voida vaikuttaa verorahojen käyttöön.

Nuoria ei kiinnosta politiikka

Jotkut keskustelijoista olivat sitä mieltä, että äänestysikärajaa on turha laskea, koska nuoria ei edes kiinnosta politiikka saatikka äänestäminen. Tähän vedoten nimimerkki *Ac* olisi valmis päinvastoin nostamaan äänestysikärajaa 20-vuoteen.

Liite 3

Oikeusministeriö
Demokratia- ja kieliasioiden yksikkö
Tero Suoniemi
26.11.2010

Yhteenveto Aloitekanavassa käydystä kansalaiskeskustelusta 25.9.2010–8.11.2010.

TAUSTA

Nuorten kommentteja äänestysikärajan laskemisesta kunnallisvaaleissa kerättiin Aloitekanava-verkkosivun kautta syys-marraskuun aikana. Kommentteja annettiin yhteensä 64 kappaletta yhteensä kahdestakymmenestä kunnasta. Pääosin kommentteja annettiin yksi tai kaksi per kunta, ainoastaan Siilinjärven kunnasta kommentteja lähetettiin merkittävästi enemmän (yhteensä 36 kappaletta).

Keskusteluun johdattelevat kysymykset olivat:

1. Onko 16 vuotta riittävä ikä kunnallisvaaleissa äänestämiseen?
2. Millä perusteilla äänestysikärajan laskeminen olisi kannatettavaa? Mitkä seikat puolestaan puoltavat nykyisen 18 vuoden iän säilyttämistä?
3. Miten nuorten äänestämistä ja yhteiskunnallista osallistumista voisi mielestäsi tukea?

YHTEENVETO

Äänestysikärajan laskeminen

Vastanneista nuorista selkeä enemmistö, 77-prosenttia (49 kommenttia), kannatti äänestysikärajan laskemista. Perusteluina ikärajan laskemiselle esitettiin nuorten politiikkaan sitoutumisen ja yhteiskunnallisen kiinnostuksen vahvistaminen sekä nuorten mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lisäksi nuoria koskevien asioiden ja nuorten mielipiteiden painoarvon lisääntyminen nähtiin vahvasti myönteisenä tekijänä. Nähtiin, että ainakin osa 16-vuotiaista nuorista on riittävän kypsä äänestämään, vaikka osaa nuorisosta äänestäminen ei kiinnostaisikaan.

Ikärajan laskemiseen suhtautui kielteisesti 23 prosentin vähemmistö (15 kommenttia). Pääosa laskemista vastustavista kommentteista perusteli kielteistä kantaansa sillä, että 16-vuotiailla nuorilla ei keskimäärin ole vielä tarpeeksi tietotaitoa tai henkistä kypsyysyttä vaikuttaa yhteiskunnallisesti äänestämällä. Myöskin katsottiin, ettei 16-vuotiailla yleensä ole tarpeellista kiinnostusta osallistua kuntansa asioiden hoitamiseen, vaikka poikkeuksia voikin olla. Koettiin, että nuoret eivät ottaisi selvää ehdokkaista ennen äänestämistä, mikä nähtiin demokratialle haitallisena.

Tukitoimet

Kommenteissa kannatettiin laajasti yhteiskuntaopetuksen lisäämistä ja äänestämisen tärkeyden korostamista tässä opetuksessa. Myös kunnallisvaltuuston kokouksessa vierailamista ja oppilaskuntatoimintaa pidettiin hyvinä keinoina tehdä demokratiaa tutummaksi nuorille – samoin nuorisovaltuustojen toimintaa pidettiin hyvänä keinona nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen lisäämiseksi. Muutamassa kommentissa toivottiin myös ehdokkaiden ja edustajien vierailuja kouluille vastaamaan nuorten omiin kysymyksiin.

Tämän lisäksi äänestyskynnyksen alentaminen nähtiin tärkeänä. Äänestyspaikkojen tuomista lähemmäs nuoria sekä sähköisen äänestämisen kehittämistä tarjottiin tähän ratkaisuihin. Äänestäminen omalla koululla ja oman koulupäivän aikana nähtiin tärkeänä keinona äänestämisen aktivoimiseksi.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-110-4 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi